

carretera ---», «La torre de R. ---, la de C., y al altre costat de la carretera quedan a la vora una *rengla* de cases de vehins de Esplugas», B. de Maldà (*Excurs*, 113, 96); «vigila aquesta *rengla* de canalla i fes-los callar; o si no, no'ns entendrem», Em Vilanova (*Entre família*, 42).

I així avui encara és ben corrent en el Rosselló, on m'explicaven una *llaca* com una *rengleta* de *rabasses* Cabestany; o una *rengla* de *rabasses* o *ceps* de *vinya*, Clairà, 1960 Ara bé en cat. occid. això mateix és *renga* («filera de ceps»: Mollerussa, Sidamon, Linyola, Tremp, Sopena), segons Moll (*BDLC* xiv, 162), que hi compara una locució mallorquina, recollida només a Lluçmajor, «anar *renga* m'en *renga*: la gent afillerada un darrera l'altre»; com que, escrit així, això no s'explica, entenc que és *renga* *ame* *renga* 'rengle amb rengla', que havent-se soldat, en quedar estereotipada, s'hi propagà la nasalitat.

També ho tinc anotat en aquesta forma, en el Pall. Sobirà: a Montcortès m'ensenyen un lloc anunciant-me que hi ha «unes *rengles* de ceps»; també a Beranui, i a Mont-ros hi ha el NL «Prat de *Renguetes*» (1959); però no és sols la vinya, perquè en el vestit antic del pagès de la V. d'Aneu, damunt de la camisa, posaven una *jaqueta* amb una *renga* doble de 12 botons cada una (Krüger, *Hochpyr*, VKR viii, 315) I en tenim documentació antiga: «la Conomina és terra campa ab *rengues* de ceps ---; és lo *rengar*, de tenguda de tres jornals» en els afores de la SdUrg. a. 1518 (*Spill de Castellbò*, 74v^o); «les pesses de terra campa --- dites la obaga i --- la sorteta, ab sinc *rengues* de vinya, les quals --- los tocarà de sembrar», a 1673, a Salàs (*BCEC* vi, 99) (per a arag. *regla* de oliveras, V. *infra*).

En la llengua comuna, però, el que s'ha imposat és el masculí *rengle*, propi sobretot del cat. central i el Princ., com ja ho constata Belv.: «*rengle* m: hlera, series, ordo; pl. *rengles* de ceps en las *vinyas*». Verdaguier, ja el 1867: «Los cinamoms, a *rengles*, y poncemers altívols, / al dols pes ajupint-se de llur novella flor, / de dos en dos s'acoblan, en porxos verts y ombriols, / hont guayta 'l raig de l'alba per reixes de fruyts d'or», *Atl.* II, 26a, vers on la versió definitiva només canvià el nom dels arbres. «La casassa del Sitjar, amb les seves cinc grans cases de *Rengle* al pis d'honor», Alexandre Galí (nota a Maldà, *Coll d' l B V*, 46). Fins que els rengles, traïdorament armats fins a les dents, se'ns tiraren a sobre: «--- Ell espera la veu de *Foc!* / que, eixit d'un *rengle* donaria / l'oficial, rígid i groc; / i, en encetar-se'n la paraula, / amb dring de reneç foraster, / ell cridà ---Visca Catalunya! / tot, gent i pati, es va desfer ---», JoCarner (*A Lluís Companys*, 1952, v. 35).

La *-l-* afegida no té explicació etimològica ni morfològica: no es tracta, p. ex., d'un antic diminutiu, com havia cregut algú, idea ja retirada en *AlcM* després de la meua refutació en el *DCEC* iv, 28a31; sinó d'un fet d'influència o contaminació per part d'un altre mot quasi sinònim, influència combinada amb la repercussió de la *-r-* en forma de *-l-*, altra líquida; la *-l-* degué sorgir primer en els importants derivats *renglera*, *ar-*

renglar o *arrenglerar*, *rengló*, i en l'antic *renga*, canviant-los en *rengla* etc.; i, finalment, el masculí *reng* fou substituït per *rengle*.

L'origen d'aquesta contaminació el veiem en els descendents del ll *rēgūla*, i el seu derivat *reglō*, que significaren una línia d'escriptura, i també una filera *Reglō* per a la ratlla d'un escrit es troba en bastants docs. antics, catalans i de llenguatges afins, *regla* mateix s'hi troba també molt estès; per ex. en bastants docs. ross. medievals, dels anys 1396, 1363 (*InuLC*); i ja, el 1313, un text de Vilafranca de Conflent porta «per cascuna fuyla de paper dege aver 20 *reglons* en cascuna plàgene ---» ('a cada cara'), *RLR* xxx, 261 (veg cita més extensa en *LLENCA*), en castellà trobem *reglón* en diversos docs. medievals, com un de lleonès de 1289; i *regla*, amb aquest valor, en tres docs. de 1206 a 1344, i com a baix ll. *regula* en d'altres, tots en els *DLing. Cast.* de MzPt. (*DECH* iv, 901b31); en gascó, en un doc. de 1260 de Banheres de Bigorra: «laqual rasure es e n xixe. *reglō* --- a xxvii *reglōs* ---» (Luchaire, *Recueil de Doc Anc Gc*, 36). *Reglō* 'ratlla de lletres' (SGuarner, gloss de *Canyis*).

D'altra banda també trobem amb aquest valor el baix llatí *regula*, en d'altres terres i llengües; d'on, per exemple, el neerlandès *regel* (avui masculí), que és el mot normal en aquesta llengua per dir 'ratlla, línia d'un imprès, d'un escrit'; en port. *regra* (veg *DECH*, l. c. i notes 5 i 6); i veiem *reglas*, ja no per a ratlles escrites sinó per 'rengs d'oliveres', en el S. xv, a l'Alt Aragó: «una tenienza de canpos, *reglas* e oliveras --- que afruenta por el suelo con canpo del dit x e con canpo e *regles* de S. Castielyo» (doc. de 1465, de Boltaña, Nav. Tomás, 146 28, 146.31). D'aquí sortí el cast. *reglón*, doc. primer en un inv. arag. de 1386, i per a tota la història d'aquest mot cast., V. *DECH* iv, 901b 22-31.

Aquesta contaminació, obrant en combinació amb la repercussió, féu que en català les formes amb *-l-* és generalitzessin a tots els mots de la família, i en particular, a *renglera*, mot de tanta vida en català que des del català fou manllevat pel cast. *RINGLERA*, mot familiar en castellà o bé d'ús regional, però no solament de l'Est del domini, i ja no recent, puix que hi apareix documentat des de c. 1510 (V. l'article del *DCEC* iv, 27a-28b), al qual remeto per a l'abundant documentació i per a detalls, que ja no ens caldrà repetir ací.¹

Amb una altra alteració, per confusió d'un parònim, *reng* fou pronunciat comarcalment *rem*. Aquí és versemblant que els corrents lexicals que confluen fossin més d'un: en primer lloc *REM* de vogar, però també el complex format per *RAM* amb *ramat*, *-ada*, i els seus altres derivats. Amb *rem* el comú denominador o tema semàntic comú està en la forma allargassada del *rem* nàutic i del *rengle* d'herba dallada o segada: «Una dotzena de minyons, menant cada un lo seu *rem* darrera del davanter, qui més ample, qui més estret, afile-rats --- anaven despullant-la [la plana segada] de ses grogues xeixes, ajaient-les a grosses estassades ---», Verdaguier, Narr. II (*Esqr. Inèduts* Casac. I, 121). Amb aquest sentit *rem* té força extensió comarcal en el N.